

MICHAEL THOMPSON. Ph.D., and TERESA H. BARKER

It's a Boy! Understanding Your Son's Development from Birth to Age 18

Copyright©2008 by Michael Thompson. Ph.d., and Teresa H. Barker

This translation published by arrangement with Ballantine Books, an imprint of Random House, a division of Penguin Random House LLC

Photo Credits:

p. 19: © Lauren Giordano;

p. 55: © Kristin Lake, Look Out Art;

p. 108: © Kristin Lake, Look Out Art;

p. 166: © Joel Preston Smith, www.joelprestonsmith.com;

p. 226: © 2005 Jeff McCall;

p. 295: © J. D. Sloan;

p. 361: © 2005 Kelley King;

p. 433: © Joel Preston Smith, www.joelprestonsmith.com;

p. 516: © J. D. Sloan

Michael Thompson
Teresa H. Barker

NOTA AUTORILOR

E BĂIATI!

DEZVOLTAREA FIULUI TĂU DE LA NAȘTERE
PÂNĂ LA OPTSPREZECE ANI

Traducere din limba engleză:

Dana Verescu

EDITURA HERALD

București, 2018

NOTĂ ILOR CUPRINS

NOTA AUTORILOR	5
INTRODUCERE	
Băieții chiar sunt diferiți	7
1. IMAGINÂNDU-NE UN BĂIAT	
Ce era în mintea ta?	19
2. O POVESTE DE DRAGOSTE ESENȚIALĂ	
Băiețelul tău: de la naștere la optsprezece luni	57
3. BĂIEȚII ÎN MIȘCARE	
Încântarea din primii ani: de la optsprezece luni la trei ani	108
4. SĂLBĂTICIUNILE: BĂIEȚI MICI ȘI PUTERNICI	
Băiatul de trei și patru ani	166
5. PE CINE NU E GATA ÎL IA ȘCOALA CU LOPATA	
Fiul tău, de la cinci la șapte ani	226
6. BĂIEȚII ÎN MISIUNE	
Fiul tău, de la opt la zece ani	295
7. SCHIMBĂRI UIMITOARE	
O perioadă de schimbări fizice extraordinare: de la unsprezece la treisprezece ani	361
8. BĂIATUL MISTERIOS	
La ce se gândește? Între paisprezece și cincisprezece ani	433
9. PE CONT PROPRIU	
De la șaisprezece la optsprezece ani	516
EPILOG	
Plecarea de acasă	596
MULȚUMIRI	601
BIBLIOGRAFIE	606

INTRODUCERE

Băieții chiar sunt diferiți

Am vorbit despre băieți cu părinți și profesori pe parcursul întregii mele vieți profesionale, mai întâi ca profesor de gimnaziu, apoi în calitate de consilier la liceu și, în ultimii 25 de ani, ca psiholog. I-am ascultat pe părinții care au venit în biroul meu, m-am consultat cu profesorii din școli și, mai recent, am răspuns la e-mailurile anxioase ale părinților. Când mi-am început practica privată, 70% dintre clienții mei erau băieți și bărbați. Acum, când nu mai am o practică clinică, lucrez totuși cu băieți în fiecare săptămână, atât la școala de băieți din Massachusetts, unde sunt psiholog consilier de 14 ani, cât și la cele 30 de școli pe care le vizitez între lunile septembrie și iunie. Băieții mă inspiră. Le observ energia, compasiunea și intuiția. Sunt martor al devotamentului băieților față de familiile lor, față de Dumnezeu, față de relațiile lor cu frații și surorile, față de muzică, actorie și sport. Îi văd cum se luptă cu provocările școlii și cu problemele de viață și cum le fac față. Iubesc energia lor, entuziasmul și umorul lor. Mai văd și că lucrurile nu sunt ușoare pentru băieți și că nu sunt niciodată simple.

Până de curând, obișnuiam să credem, sau doream să credem, că băieții și fetele sunt la fel; sau cel puțin nu aveam voie să spunem, dacă voiam să fim corecți din punct de vedere politic, că băieții și fetele sunt diferiți. Desigur,

am știut dintotdeauna că creștem copii care au corpuri, organe genitale și hormoni diferiți. Totuși, am presupus că băieții și fetele au creiere asemănătoare și că au nevoie în general de aceleași lucruri de la părinții lor pentru a crește și a deveni adulți sănătoși. De aceea, în trecut, cele mai bune ghiduri pentru părinți, cele ale pediatriilor T. Berry Brazelton, Penelope Leach și Benjamin Spock, nu menționau aproape deloc diferențele de gen. Nu ofereau instrucțiuni diferite pentru a crește băieți și fete.

Astăzi îi privim pe fiii noștri prin două lentile noi. Una, creșterea volumului de informații științifice despre băieți, este extrem de utilă pentru noi și pentru ei. Cealaltă, anxietatea și frica noastră față de băieți, este distructivă pentru ei. Părinții încearcă să mențină o perspectivă echilibrată, dar lucrurile pot fi foarte dificile uneori.

Mamele, mai ales, își pun întrebări despre fiii lor: *Este normal? Ar trebui să fiu îngrijorată?* Băieții au tendința să-și asume mai multe riscuri decât fetele; sunt înclinați să intre în buclucuri la școală sau să nu abordeze lucrurile la fel de serios ca fetele. Multe astfel de lucruri sunt normale; uneori însă pot deveni surse de îngrijorare. Speranța mea este că, prin înțelegerea dezvoltării fiului tău, vei fi atent(ă) la acele momente când grijile sunt justificate și vei ști când să stai liniștit(ă) și să te bucuri de masculinitatea băiatului tău.

Să examinăm puțin noile descoperiri despre băieți. Cercetările recente, parțial rezultatul abilității de a privi în interiorul creierului în timp ce execută operațiuni, au demonstrat că creierii fetelor și cei ai băieților sunt mai diferiți decât știam în trecut¹. Steven Pinker, profesor de psihologie la Universitatea Harvard, afirmă că există 60 de dife-

¹ L. Sax, *Why Gender Matters: What Parents and Teachers Need to Know About the Emerging Science of Sex Differences*, New York, Broadway Books, 2006.

rențe semnificative între bărbați și femei descoperite până acum; unele par foarte relevante referitor la cum îi educăm și îi creștem pe băieți¹.

Când cercetătorii le dau băieților și fetelor aceeași sarcină de a face versuri și descoperă că pe tomografia cu emisie pozitronică se luminează părți diferite ale creierului lor, trebuie să observăm și să înregistrăm acest lucru, pentru că ar putea explica multe despre performanța diferită a băieților și fetelor în școala primară și ne poate ghida în felul în care le predăm băieților citirea în viitor².

Când experții în neuroștiințe pot privi în creierul băieților cu sindromul deficitului de atenție și văd că funcționează diferit de al majorității băieților și fetelor, avem o cale de acces către comportamentul agitat și distras al unor băieți.

Când înțelegem că băieții și fetele au un raport diferit de materie cenușie și materie albă, că creierul băieților se dezvoltă mai lent decât al fetelor în anumite privințe și că băieții aud și văd diferit față de fete, putem găsi explicația biologică a observațiilor de bun-simț pe care oamenii le fac de sute de ani: băieții sunt imaturi în comparație cu fetele, cresc mai lent și învață să citească mai lent³.

Cercetătorii care lucrează cu copii mici au arătat că băieții pot fi mai vulnerabili la tulburări ale atașamentului timpuriu cu mamele și cu tații lor și că au o nevoie la fel de mare ca și fetele, dacă nu chiar mai mare, ca mama și tata să se

¹ D. Halpern și S. Pinker, „The Science of Gender and Science: Pinker vs. Spelke: A Debate”, *Edge: The Third Culture*, 16 mai 2005. www.edge.org/3rd_culture/debate05/debate05_index.html.

² B. A. Shaywitz et al., „Sex Differences in the Functional Organization of the Brain for Language”, *Nature*, 16 februarie 1995, pp. 607–609.

³ C. D. Good et al., „Cerebral Asymmetry and the Effects of Sex and Handedness on Brain Structure: A Voxel-Based Morphometric Analysis of 465 Normal Adult Human Brains”, *Neuroimage* 14, 3 (2001), pp. 685–700.

„acorde” la ei”. Alți oameni de știință care au studiat băieții traumatizați și abuzați au început să extindă perspectiva asupra lor, arătând că nu sunt atât de „duri” și „rezilienți” precum își imaginează cultura noastră. Scrieri ale altor cercetători clinicieni, aici includ și cartea scrisă de Dan Kindlon și de mine, *Crescându-l pe Cain: Să ocrotim viața emoțională a băieților*², au adus mărturie din camera de consiliere și din sala de clasă care vorbesc despre viața interioară complexă a băieților, pe care ei nu o împărtășesc prea ușor cu adulții. Dovezile combinate din neuroștiințe și psihologie ne oferă informații importante care-i pot ajuta pe părinți să crească un băiat. Această cunoaștere ne poate ajuta să combatem efectele distructive ale neînțelegerilor adulților privitoare la băieți, neînțelegeri care le pot afecta negativ propriii copii.

Noile cercetări ridică în continuare întrebarea privind diferența dintre fete și băieți. Nu există un răspuns ușor, pentru că oamenii de știință nu au căzut de acord, abordând problema din direcții opuse și vechi: natură versus cultură.

Pe măsură ce oamenii de știință descoperă mai multe diferențe biologice între băieți și fete, diferențe observate în toate culturile, un grup de cercetători, eu le spun „esențialisti”, susțin că băieții și fetele sunt în mod fundamental și innăscut diferiți din punct de vedere fizic, neurologic și emoțional. Există studii care susțin acest lucru.

Pe de altă parte, totuși, avem „teoreticienii învățării rolului sexual și ai învățării sociale”, care subliniază că îi modelăm pe băieți și pe fete prin așteptările noastre culturale încă de la începutul vieții. Fetele privesc mai mult în

¹ K. Weinberg, „Infant Affective Reactions to the Resumption of Maternal Interaction after the Still-Face”, *Child Development* 67, 3 (1996), pp. 905–914.

² Michael Thompson și Dan Kindlon, *Crescându-l pe Cain. Să ocrotim viața emoțională a băieților*, trad. Laura Frunză, Editura Herald, 2013. (N. tr.)

ochii mamelor decât băieții, dar nu imediat după naștere; ele dezvoltă acest comportament după câteva luni. Facem ceva diferit cu fetițele? Este posibil, chiar probabil. Acest antrenament este puternic? Da, este. Iar fetele sunt mai „fete” după ce au fost tratate ca fete și s-au jucat unele cu altele de la vârsta de trei ani până la zece sau 11 ani? Sigur că da! Comportamentul specific genului se învață și este învățat de către fiecare copil din fiecare cultură. Așa că, deși există diferențe biologice, antrenamentul cultural rămâne foarte puternic și explică multe despre motivul pentru care băieții sunt băieți și fetele sunt fete.

Și mai există o complicație: dacă ești femeie, fiind crescută ca fată, ai un creier care este mai de „fată” decât la începutul vieții; tot așa, dacă ești bărbat, ai un creier de „băiat”. Antrenamentul și experiența schimbă biochimia creierului. Creierul pe care îl avem mai târziu în viață nu este produsul doar al naturii sau doar al culturii, pentru că natura și cultura nu sunt procese care se exclud reciproc. Tot ce vedem în copiii noștri este rezultatul naturii și al culturii care interacționează și se influențează reciproc, modelându-i pe copii, modelându-le creierul și comportamentul.

Nu pot rezolva problema științifică în această carte; dezbateră îi va antrena pe oamenii de știință ani la rând de acum încolo, iar pe măsură ce neurobiologii fac mai multe descoperiri, multe dintre informațiile pe care le știm vor fi actualizate. Eu sunt de centru. Nu cred că vreo descoperire biologică va schimba subit toate sfaturile parentale, așa că am încercat să mențin această carte în centrul dezbaterii politice. Totuși, dacă cititorul vrea un sfat de la mine acum, el sau ea au dreptul să știe cum gândesc eu despre diferențele dintre băieți și fete.

Am trei credințe ferme care, inițial, pot părea contradictorii. Dar nu sunt. Îmi place să cred că ele reprezintă trei

niveluri diferite de înțelepciune privind diferențele dintre băieți și fete care, luate împreună, pot oferi o bază solidă pentru a da sfaturi părinților. Prima este că toți copiii sunt în primul rând oameni, nu băieți sau fete, și astfel nevoia lor de iubire, atașament, îngrijire, ghidare, provocare și înțelegere este întotdeauna mai degrabă la fel, nu diferită. De aceea sfaturile de bun-simț au dat roade ani la rând, chiar și în absența descoperirilor recente despre băieți și fete. Când am dubii, mă orientez după experiență și bun-simț.

A doua este că variabilitatea umană bate diferențele de gen. Există atât de multă variație în creierul uman, în temperament și personalitate, încât individualitatea câștigă mereu. Asta înseamnă că, dacă ești o persoană foarte timidă, acest lucru are mai mare importanță decât dacă ești băiat sau fată; dacă ești un sportiv foarte competitiv, această abilitate îți va modela în profunzime destinul, fie că ești bărbat, fie că ești femeie. Cum să nu cred în puterea personalității asupra genului când sunt părintele a doi copii, o fată care spune despre ea că este sportivă, a practicat trei tipuri de sporturi în liceu și acum își câștigă existența predând tenis, și un băiat care urăște atletismul și iubește arta, desenul, teatrul, jocurile video și lectura? Nimic nu te face mai modest decât să vorbești în public despre diferențele de gen și să vii acasă, într-un cămin unde toate stereotipurile de gen sunt făcute praf.

În sfârșit, cred că genul contează cu adevărat și de aceea am scris această carte. Fie că acceptați sau nu afirmația lui Freud că anatomia este destin, cu siguranță acest lucru este foarte puternic. Băiatul mediu și fata medie sunt profund diferiți unul de altul, iar aceste diferențe se exprimă în milioane de feluri acasă și la școală. Sexul nostru este unul dintre cei mai importanți factori în viață și, alături de rasă, clasa socială și familie, determină o mare parte din destinul

nostru. Cunoașterea sexului unui copil ne permite să prezicem cu destulă precizie cu ce jucării se va juca și care vor fi tiparele sale de prietenie la vârsta de zece ani. Ne spune ce fel de probleme va întâlni copilul la vârste diferite și cum vor fi depășite aceste dificultăți de dezvoltare.

Așa că ar trebui să vorbim despre ce fac băieții, cum reacționează la diferite vârste, ce le place, ce nu le place. Ar trebui să vorbim despre marea varietate de băieți și ce este valabil pentru toți. Cunoașterea diferențelor de gen, temperată de înțelepciunea că există tot atâtea personalități diferite câți copii există, ar trebui să ne ajute să ne călăuzim înțelegerea privind băieții și felul în care ne purtăm cu ei, ca părinți. Asta am încercat să fac în cartea *E băiat!*

Familia, prietenii și vecinii îi asigură pe părinții de băieți că au în față o călătorie destul de ușoară. „Nu vă faceți griji”, spun ei, „băieții sunt mai ușor de crescut decât fetele.” Mă îndoiesc că acest lucru a fost adevărat vreodată, dar oamenii sunt siguri de această înțelepciune reconfortantă. „Băieții sunt simpli”, spun uneori adulții (băieții încă îmi spun acest lucru). De fapt, ei voiau să spună că băieții au o franchețe emoțională și sunt ușor de citit; sentimentele fetelor, prin comparație, ar fi complexe și misterioase. Poți lăsa un băiat să se joace afară fără grijă; o fată are nevoie de protecție fizică și emoțională. Un băiat se poate bucura de carnetul de șofer și de câteva experiențe sexuale pe bancheta din spate, când ajunge la adolescență; dar o fată s-ar simți exploatăată în această situație. Dacă un băiat a primit o educație suficient de bună, s-ar găsi un loc pentru el în lume; o fată însă s-ar lovi de bariere vizibile și invizibile la locul de muncă.

Desigur, băieții erau vicleni și intrau în bucluc la școală, dar în fond nu era mare lucru. Toată lumea din școală înțelegea natura băieților. Aveam încredere că aveau să se maturizeze cu timpul. Nu a trebuit să facem nimic special pentru

ei când erau bebeluși; erau aproape la fel ca fetele. Dacă îi iubeam și aveam răbdare, dacă ne păstram simțul umorului, dacă foloseam o disciplină severă, aveau să se dezvolte sănătos. Dacă le lăsam spațiu să exploreze și le dădeam sarcini casnice de îndeplinit, băieții aveau să crească bine.

Cine ar mai spune asta astăzi? Ce părinte poate fi sigur că băiatul lui va crește bine? Băieții din Statele Unite ale Americii înfruntă mai multe riscuri decât au existat vreodată, din două motive: lumea lor s-a schimbat și perspectiva noastră privind băieții s-a schimbat. Mai întâi, lumea în care cresc băieții noștri este diferită de cea în care am crescut noi. Cel mai important motiv pentru acest lucru a fost epidemia de 20 de ani de violență a bărbaților tineri din Statele Unite, care a culminat în mod simbolic cu uciderile de la liceul Columbine din 1999 și care a fost repetată în mod tragic de ucigașul de la Virginia Tech, în 2007. Ca națiune, ne confruntăm cu faptul că fiii noștri au devenit cei mai violenți din întreaga lume industrializată, iar mutarea din orașe în suburbii nu va rezolva dificultățile băieților. Violența nu este singura problemă. Auzim acum la știri că băieții au rezultate slabe la învățătură, că fetele îi depășesc pe băieți în școala primară, liceu, facultate și școli doctorale. Acum 40 de ani, 58% dintre absolvenții de facultate erau bărbați tineri; în 2007, 57% dintre absolvenți sunt femei, iar în curând fetele vor reprezenta 60% dintre studenții din campusurile universitare¹.

Au loc acum schimbări profunde cu impact asupra băieților: epidemia de divorțuri din Statele Unite, absența taților din viața băieților, accesul ușor la arme, competiția globală crescută, presiunea de a avea performanțe timpurii la școală și la sport, dispariția profesorilor băr-

¹ U.S. Department of Education, National Assessment of Educational Progress, *The Nation's Report Card*, Washington, D.C., National Center for Education Statistics, 2006.

bați, abuzul de alcool și droguri și amploarea pornografiei pe internet și a jocurilor pe internet. Poate la fel de importantă, deși puțin menționată în Statele Unite, este absența semnificativă a locurilor sigure de joacă pentru băieți, unde aceștia să poată interacționa liber, în aer liber. Aceasta este o temă importantă în carte.

În această mare de schimbări, de la rezultatele cercetărilor la tiparele familiale, este normal ca grijile părinților să se schimbe în ultimele trei decenii. Deși ne facem griji pentru copiii noștri, căci aceasta este sarcina noastră, în general suntem mai îngrijorați pentru viitorul băieților noștri decât pentru cel al fiicelor noastre. Din multe motive, nu mai avem încredere în băieți și în dezvoltarea lor naturală. Această pierdere a încrederii în dezvoltarea băieților este motivația pentru care am scris acest ghid privind creșterea băieților. Sper că experiența mea poate fi utilă pentru voi, ca părinți.

Ca parte a cercetării pentru această carte, care a inclus interviuri cu mulți profesori, părinți și băieți, peste 400 de părinți și aproape 200 de profesori mi-au scris pe site-ul www.michaelthompson-phd.com pentru a răspunde unor chestionare despre băieți. Un număr mai mic de băieți de peste 18 ani mi-au scris pentru a-și împărtăși experiențele din copilărie. Răspunsurile la aceste întrebări mi-au oferit un rezervor de înțelepciune, anxietate și anecdote drăgăstoase și haioase din care m-am inspirat pentru a ilustra viețile băieților. Cred că astfel cititorul este înconjurat de vocile altor părinți care vorbesc despre fiii lor, voci pe care altfel nu le-ar putea auzi.

Cartea este organizată cronologic, de la sarcina unei mame până în primii 18 ani de viață ai unui băiat sau până la sfârșitul liceului. Capitolele împart copilăria în perioade, de la 18 luni până la trei ani. Dacă sunteți însărcinate, dacă

„ați venit acasă cu o ecografie alb-negru pe care scrie „este băiat” și sunteți speriate pentru că ați crescut cu trei surori, sper că această carte vă va ajuta la creșterea băiatului. Ar trebui să începeți cu Capitolul 1, „Imaginându-ne un băiat”. Sper că veți continua să citiți și să aflați toată povestea; dar s-ar putea să vreți să puneți cartea deoparte și să o reluați mai târziu. Dacă sunteți mama unui băiat nervos, de patru ani, care nu poate să-și controleze temperamentul, ar trebui poate să începeți citind Capitolul 4, „Sălbaticul”, care acoperă vârstele de trei și patru ani. Dacă nu știi cum să vorbești cu fiul tău de 15 ani despre relația lui cu prietena lui și despre sexualitate, ar trebui să deschizi cartea la Capitolul 8, „Băiatul misterios”. Sper întotdeauna că cititorii vor începe lectura ținând cont de vârsta fiului lor. Unul dintre complimentele primite pentru *Crescându-l pe Cain* și pe care îl prețuiesc foarte mult este momentul când o mamă a venit la mine și mi-a spus: „Mi-a plăcut să mă întorc în timp și să citesc ce ar fi trebuit să spun, constatând că am spus acele lucruri. Mi-a confirmat așteptările”.

Fiecare capitol are trei părți. Textul principal se concentrează pe problemele psihologice majore ale unei anumite vârste și pe profilurile diferiților băieți și luptele pe care le duc. A doua secțiune, casetată pentru a fi mai accesibilă, descrie realizările acelei vârste pe parcursul a opt direcții de dezvoltare, precum dezvoltarea fizică, autoreglarea emoțională și dezvoltarea morală și spirituală. Această secțiune – numită „Opt direcții de dezvoltare” – din fiecare capitol oferă o perspectivă cuantificată pentru creștere la fiecare vârstă. Fiecare capitol cuprinde sfaturi care merg în profunzimea anumitor probleme ale băieților.

Una dintre diferențele dintre băieți și fete este că băieții nu vorbesc atât de mult, de aceea este mai dificil, mai ales pentru femei, să înțeleagă ce se întâmplă în

viața băieților. Cartea va ajuta la explicarea perioadelor normale de dezvoltare și a punctelor de cotitură din viața psihologică a unui băiat, incluzând aici atașamentul și dezvoltarea fizică, socială, academică, cognitivă, morală și spirituală și care sunt deliciale și provocările la care să vă așteptați în fiecare etapă de dezvoltare.

Părinții iubitori vor să facă ceea ce trebuie pentru băieții lor. Vor să-și înțeleagă fiii, fie că aceștia sunt „ca băieții”, fie că se dezvoltă împotriva stereotipurilor. Părinții vor să știe că cele mai multe dintre problemele pe care le au cu băieții lor sunt normale și cum să distingă între lucruri normale și cele care sunt cu adevărat îngrijorătoare. Cu siguranță acesta este motivul pentru care ții în mână această carte. Sper că te va ajuta în creșterea fiilor tăi. În același timp totuși vreau să exprim o mică rezervă: cartea ar fi putut avea zece volume. Fiecare vârstă a copilăriei, de la doi ani sau din liceu, ar fi putut justifica scrierea unei cărți separate, iar fiecare problemă individuală, precum sportul, drogurile sau alcoolul, ar fi justificat o carte separată. Într-adevăr, există cărți despre toate aceste subiecte. Pentru acest volum am ales cele mai importante subiecte psihologice de la fiecare vârstă, bazându-mă pe experiența mea și pe literatura de specialitate. Am lăsat pe dinafară mai mult decât am putut scrie în carte.

Am menționat mai devreme că îi privim pe băieți prin două lentile: lentila propriei noastre cunoașteri, pe care am discutat-o, și lentila temerilor noastre cu privire la băieți. Înțeleg că după atâta violență masculină în Statele Unite și cu atât de mulți băieți cu rezultate slabe la școală, grijile noastre nu sunt în întregime iraționale. Totuși, temerile noastre privind viața băieților nu-i ajută pe fiii noștri. Când ne panicăm că nu citesc încă de la grădiniță, acest lucru îi demoralizează; când simt că nu avem încredere în dezvoltarea lor,

fi subminăm. Ei au nevoie ca noi să vedem ce promit ei; au nevoie ca noi să fim încântați că sunt băieți.

De aceea vreau ca oamenii să afle povestea dezvoltării băieților, pentru că este o călătorie demnă de încredere. Ca părinte, poți avea încredere în biologia fiului tău și în psihologia lui. Sunt ambele de încredere; el este de încredere. Este construit în acest fel dintr-un motiv anume. Majoritatea băieților își îndeplinesc promisiunea luminoasă și strălucitoare. Învață să meargă la toaletă, învață să citească, învață să se organizeze (în cele din urmă)¹. (Poate că nu sunt la fel de organizați ca fetele și poate scrisul lor de mână nu este la fel de frumos, dar, în fond, sunt băieți.) Într-un număr copleșitor, băieții devin bărbați inteligenți, dragăstoși și capabili, care își îndeplinesc sarcinile în lume. Iar pe parcurs ne oferă din plin creativitate, umor, devotament, imaginație și mii de râsete. Dacă crești un fiu, îți spun doar trei cuvinte pentru a te ajuta: bucură-te de el.

¹ D. Halpern, „Sex Differences in Intelligence: Implications for Education”, *American Psychologist* 52, 10 (1997), pp. 1091-1092.

CAPITOLUL 1

IMAGINÂNDU-NE UN BĂIAT

Ce era în mintea ta?

Părinții lui Andrew se luptă cu grijile care ocupă mintea oricărui părinte iubitor. Nu sunt siguri cum să realizeze un echilibru sănătos în viața fiului lor între sport și învățătură, muzică și jocuri video, prieteni și familie. Să-l lase să se uite la televizor înainte de a-și face curat în cameră? Când să fie fermi și când să-l lase pe băiat să decidă singur? Sunt de acord că este prea devreme să se gândească la facultate. Dar, deși nu vor să-l preseze cu privire la eventualele cariere posibile, afacerea de familie poartă numele lui. „O să avem o abordare de tipul văzând și făcând”, spune mama lui, în timp ce își mângâie burta foarte mare. Mai sunt două

săptămâni până la nașterea lui Andrew. Cât despre acesta, el este ocupat în mare parte să se rotească în uter și să traseze cu piciorul micuț un arc impresionant pe talia mamei.

Poate că și tu aștepti un băiat. Dacă este primul copil sau primul băiat din familie, curiozitatea și grijile privind viața de băiat îți umplu gândurile și discuțiile. Ai auzit alte mame spunând: „Sunt foarte diferiți!” Și, desigur, sunt. Dacă nu ar fi, nu ar avea rost să scriu această carte.

„Cu băieții e mai ușor decât cu fetele”, auzi! „Băieții sunt cărți deschise.” „Băieții își iubesc mamele.” Dar ce te faci cu toate acele povești care spun că băieții nu sunt comunicativi, se poartă urât și au dificultăți la școală, își înăbușă viața interioară și se pierd în timp ce devin bărbați?

Dacă aceasta este prima incursiune în viața personală a băieților, poate ești agitată sau nervoasă. Dacă ai deja un fiu sau ai frați sau ești tată și îți amintești de copilărie, atunci perspectiva de a avea un fiu te va face să te simți încrezător și încurajat sau, dimpotrivă, îngrijorat, pregătindu-te pentru ce e mai rău.

Poate ești mama unui băiat de cinci ani și ești un pic agitată din cauza intereselor lui. „Fiului meu îi place să se joace cu arme”, mi-a spus o mamă. „Mie nu-mi plac și nu le accept în casă, așa că într-o zi la micul dejun și-a ținut degetul în formă de pistol și l-a «împușcat» pe fratele lui! De ce face asta?”

Dacă ești mamă, poate ești îngrijorată că, în ciuda iubirii tale și a căminului bun în care crește fiul tău, interesul lui pentru arme este un semn că va deveni violent și periculos. Este un sentiment inconfortabil.

Poate ești mama unui băiat de doi ani și jumătate și micuțul începe să îți se pară diferit. Începe să fie neascultător, se uită drept la tine când încalcă o regulă sau atinge

ceva ce nu are voie să atingă. Râde fericit când îl cerți. Pare încăpățânat și sfidător. Este normal?

Sau poate ești mama unui băiat mai mare care a început să se retragă într-o lume doar a băieților, inaccesibilă pentru mame. Discuțiile de noapte bună devin mai scurte și el nu-ți mai spune detalii despre ce a făcut în timpul zilei. Ai auzit că băieții fac asta, dar tu și fiul tău ați fost atât de apropiați, cu siguranță el nu e așa, nu încă!

Dacă ești tată, poate nu ești foarte mândru de faptul că te simți un pic îngrijorat de perspectiva de a crește un băiat, chiar dacă și tu ai fost băiat și ar trebui, teoretic, să știi totul despre asta. Poate ți-a fost greu când erai copil sau ai sentimente amestecate pentru tatăl tău și vrei ca lucrurile să se petreacă altfel cu fiul tău. Sau poate ai fost un băiat norocos și un bărbat norocos, un tată entuziast care vrea să facă totul bine pentru fiul său. Dacă ești tată sau urmează să devii tată și faci acest efort pentru a aprofunda înțelegerea despre viața băieților, atunci fiul tău este deja un băiat norocos la rândul lui.

La început: ce face un băiat să fie băiat¹

Deși poate părea surprinzător, din punct de vedere genetic, forma feminină este setarea de bază pentru ființele umane. Aceasta este o parte a motivului pentru care băieții au un drum mai dificil spre naștere și prezintă mai multe complicații la naștere decât fetele. Tendința spre forma feminină la oameni este foarte puternică.

Startul este destul de previzibil. Sexul copilului este decis în momentul conceperii, când sperma penetrează ovulul. Ovulul mamei contribuie întotdeauna cu cromozomul X; tatăl poate transmite fie cromozomul X, fie cromozomul Y, în funcție de care spermatozoid

¹ Informație despre dezvoltarea embrionului furnizată de dr. Jan L. Shifren, M.D., septembrie 2006.

ajunge primul. Dacă ovulul primește un X de la tată, copilul va fi fată: XX. Dacă primește un cromozom Y, copilul va avea modelul genetic de băiat: XY. Fetele sunt mai bine protejate de anumite boli genetice datorită combinației XX. Chiar dacă un embrion are combinația cromozomială XY, mai este nevoie de un pas hormonal suplimentar pentru ca fetusul să se transforme în băiat. Dacă, din indiferent ce motiv, acest pas nu are loc, copilul va arăta ca o fată, chiar dacă genetic este XX sau XY. În primele șase săptămâni de viață, embrionul arată la fel, indiferent dacă va fi un băiat sau o fată.

Dacă este prezent cromozomul Y, există o genă pe brațul scurt al lui Y care determină sexul și care începe să transforme gonadele embrionului în testicule. Foarte curând, testiculele încep să producă o substanță asemănătoare unei proteine, care blochează dezvoltarea uterului și a trompelor uterine. Testiculele secretă și testosteron, hormonul masculin, și astfel începe dezvoltarea băiatului.

Nu este de ajuns prezența hormonilor masculini pentru a produce un băiat, ci și organele fătului trebuie să răspundă la ei. Dacă o fac, țesutul care s-ar fi transformat în organele genitale ale unei fete, labiile, fuzionează și devin scrotul băiatului. Dacă priviți scrotul, puteți vedea că pare să aibă un canal în mijloc, ca și cum ar fi cusut din două părți. Asta pentru că țesutul ar fi putut fi două jumătăți separate, la o fată.

Tendința spre dezvoltare feminină este foarte puternică și, dacă ceva nu merge bine în timpul procesului de formare a băiatului, se poate ajunge la avort spontan. Știm că prin avort spontan se pierd mai mulți fetuși băieți; de asemenea, mai mulți băieți au defecte congenitale sau probleme respiratorii la naștere. Băieții sunt mai vulnerabili din punct de vedere biologic încă de la începutul vieții și până la sfârșitul ei.

Dincolo de râgâit, bare de protecție și porți pentru bebeluși

După ce accepți miracolul unui copil care intră în viața ta, din moment ce îmbrățișezi călătoria plină de umilință care este faptul de a deveni părinte, întrebarea care stă la baza oricărei conversații despre băieți, fie că aștepti primul copil sau ai deja mai mulți, este: *Ce îi motivează pe băieți?*

Dezvoltarea este motorul fundamental al creșterii copilului, procesul continuu prin care natura, cultura și norocul se combină pentru a da naștere unei ființe umane. Povestea biologică a creșterii și sfaturile privind sănătatea prenatală, îngrijirea zilnică și hrănirea bebelușilor și a copiilor sunt bine acoperite de literatura de specialitate și de consulturile medicale. Aici mă concentrez asupra dezvoltării psihologice a băieților, asupra poveștii despre cum apare viața interioară a unui băiat și cum se desfășoară, de la etapa de sugar, trecând prin copilărie și adolescență. Este un proces nu întotdeauna ușor de înțeles sau de văzut, nu pentru că băieții îl ascund în mod intenționat (deși încearcă uneori să facă asta), ci pentru că îl arată într-un mod pe care adulții nu-l recunosc. Dar este mereu acolo. În viața de zi cu zi, ei se manifestă mereu, arătându-ne ce e nou. În capitolele următoare vom examina subiectele-cheie ale dezvoltării psihologice care domină fiecare etapă, pentru că acolo se desfășoară, pentru tine și pentru fiul tău, cele mai mari provocări și drama copilăriei, dar și a părinților.

Dacă sarcina și datoria de părinte ți-au lăsat timp liber la dispoziție pentru a te gândi, atunci ai multe așteptări și curiozități legate de fiul tău. Ți-l imaginezi cum va fi la șase luni sau la doi ani sau la 20 de ani. Poate că citești multă literatură de specialitate și auzi sfaturi de la familie, prieteni și străini. În fiecare zi, la știri, se anunță altă cercetare privind

creierul copilului sau adolescentului și privind diferențele de gen, dar sunt foarte puține știri relevante despre cum să-ți crești copilul. Cum transformi toate aceste informații într-un bagaj util de cunoștințe inteligente și intuitive cu care să-ți crești copilul? Cum vei răspunde la cele două cele mai importante întrebări din următorii 18 ani: *De ce au nevoie băieții? Ce anume va avea nevoie fiul meu de la mine?*

Vom aborda aceste întrebări în paginile care urmează, dar înainte de asta ar fi bine să privim în urmă la perioada când au luat naștere gândurile tale despre băieți.

Ți-ai imaginat un băiat cu mult timp în urmă

Poate că explorezi pentru prima dată viața interioară a băieților, dar vreau să sugerez ideea surprinzătoare că te-ai gândit la ce îl motivează pe un băiat toată viața ta sau aproape toată viața. Te-ai gândit că vei avea un copil la un moment dat și ideea că va fi băiat sau fată este unul dintre gândurile umane de bază. Începe devreme în viață. Când încep să vorbească și să joace jocuri imaginare, copiii, atât băieții cât și fetele, încep să joace rolul de părinți, mai întâi singuri și apoi împreună cu alți copii, imitând acțiunile mamei și ale taților, pe care-i iubesc și îi privesc în fiecare zi.

Mulți dintre noi nu ne mai amintim cum ne jucam când aveam trei sau patru ani. De aceea vreau să îți amintesc că aproape sigur erai implicat într-un joc de roluri domestice, jucând rolul mamei sau al tatălui, legănând o păpușă (sau, dacă erai băiat, desfăcând-o în bucăți sau făcând-o să zboare ca un supererou sau târând-o în noroi) și vorbind despre preferințele unui băiat sau ale unei fete. Te jucai de-a doctorul, punând întrebări curajoase și necenzurate despre părți anatomice, și luai notițe în minte. Ai continuat să te școleşti în versiunea cotidiană rudimentară a studiilor de gen, oferindu-ți informațiile oricărui părinte sau oricărui copil care ți se

părea că nu știe prea multe. De la vârsta de cinci ani, când a venit pe lume fratele ei mai mic, fiica mea Joanna a obiectat la orice făceam pentru fiul nostru Will și care nu i se părea suficient de masculin. „Mami, asta nu e pentru băieți!”, declara ea despre o jucărie sau o haină care era prea androgenă și nu trecea testul ei de gen. Îi era teamă că nu-l vom crește pe fiul nostru așa cum trebuie.

Dacă ești fată, poate îți amintești cum te-ai plâns, la școală, unui profesor de un băiat care nu te lăsa în pace, băiatul zgomotos, neîndemânic și zvăpăiat, băiatul care îți distrăgea atenția. Sau poate îți amintești că nu-ți plăceau băieții care vă alergau pe tine și pe prietenii tăi la locul de joacă sau poate, în adolescență, când te scoteau din sărite din diferite motive.

Dacă ai fost băiat, îți aduci aminte cum te străduiai să le impresionezi pe fete. Poate ai refuzat să joci un joc sau să faci ceva, protestând tare că „Este pentru fete!” sau „Nu vrem să facem parte din același grup cu fetele”, o declarație fermă despre ce le place băieților de opt ani și ce urăsc ei.

Aceste exemple din copilărie despre cum îi știm pe băieți sau cum ne imaginăm nevoile lor pot părea foarte îndepărtate de realitatea adultă de a fi părinte de băiat. Dar nu sunt. Experiențele noastre din copilărie dau naștere unui rezervor uriaș de amintiri, gânduri, visuri și sentimente, multe dintre ele inconștiente, pe care le trăim când avem propriul copil. Fie că ne amintim sau nu de aceste momente, am ajuns la niște concluzii despre băieți de-a lungul vieții noastre și, drept urmare, avem opinii foarte puternice – eu le spun închipuiri – despre cum vor fi băieții, cât de ușor sau de greu sunt de crescut sau de ce ar avea nevoie pe măsură ce cresc.

În secolul al XIII-lea, Vincent de Beauvais, autorul lucrării *Speculum Maius*, marea enciclopedie a Evului Mediu, a observat că „femeia este confuzia bărbatului”. Mi se pare că și